Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

G. Rosenkrantz: Ligprædi-
ken over Philip Julius
Borneomann. Kbh.
1885.

F·I·D·ÆTATIS SVÆ
ANNO 1632.

Ligprædiken

over

Philip Julius Bornemann,

Sekretær i det tyske Cancelli.

Meddelt af

Gunde Rosenkrantz.

Særtryk af Personalhistorisk Tidsskrift VI.

Kjøbenhavn.

Hoffensberg & Trapa Etabl. — Kjøbenhavn.

1885.

Efterfølgende Ligprædiken findes skrevet paa et Par Ark i Folioformat med en samtidig Haand, som Manuscript i det Bornemannske Familiearchiv. Forfatteren er ubekjendt. Philip Julius Bornemanns Portrait findes ligeledes i Familiens Eje. Som det ses af Billedet stammer det fra 1635 og fremstiller ham i hans fulde Manddomskraft i en rigtbroderet Dragt, med den venstre Haand i Siden over Kaardefæstet.

Den hæderlige, høylærde och welfornemme Mand Philippus Julius Bornemand, Kong: Mayestæts Secreter wdj dett tydske Cancelli, hvis Siæl ehr allerede wdj Guds Haand, men Legomett begraffuen her udj Kirken[1]), som forventer samme Siæls Foreening igen wdj de retferdigis Opstandelsze paa Domme Dag, at nyde siden tilhobe med alle Guds vdvalde Himmerigis ævige Glæde och Herlighed, er barnefød til Bucheburg i Tydskland den 2 Septemb. om Morgenen mellom otte och nj Slet, der mand skreff Aar 1599, aff hæderlige, fornemme, erlige, ædele Forældre. Hans Fader vaar den hæderlig och høylærde Mand Doctor Cosmos Bornemand, thrende Førster aff Pommeren Liff Medicus, hvis Fader waar den erlige, welwiisze och velfornemme Mand Her Hendrich Bornemand, Senator och Senior wdj Stad. Hans Moder waar den erlige och welbyrdige Frue Margareta van der Meden, som vaar erlig och welbyrdig Mands Adolph van der Meden Daatter och erlig och welbyrdig Mands Frandz Marscalchis Daatter-Daatter. Der Gud allermechtigste haffde welsignet forne welfornemme Forældre wdj deris erlige och megit kierlige Echteskab med denne deris wnge Søn, haffuer de iche forsømmet, hvis de hannem som christen Forældre skyldig waar, mens strax ladet hannem komme thiil den hellige Daab, paa det hand, som effter den første och naturlige Fødsel waar fød Kiød aff Kiød, kunde der wed Vandbadet vdj Ordett igenfødis at vorde Aand aff Aand, et ret leffuende Lem i den

---

[1]) Frue Kirke, hvor allerede flere af hans Børn laa. I Koret var opsat en nu bortkommet latinsk Mindetavle (se Resen: Inscript. Haffn. p. 78).

christne Kirche och Meenighed och saledis Guds Arffving och Jesu Christj Medarffving till Himmerig och det ævige Liff.

Der hand vaar nu i sin Alders 13 Aar, haffuer Gud allermechte effter sin faderlige Behag kaldett fra hannem wed den thimelig Død hans kiere Forældre paa 8 Dags Thid[1]).

Effter hans k: Forældris dødelig Affgang thog hans k. Farbroder, erlig, welwiise och velfornemme Mand Her Hendrich Bornemand den yngere, Raads-Herre i Stad[2]), hannem thil szig, haffde rett faderlig Omszorg for hannem och elsket hannem inderligen, som hand motte weret hans egen Søn, efftersom hand waar et meget yndeligt och deiligt Barn, och lod hannem freqventere Gymnasium Stadense paa to Aars Tid.

Midlerthid gjorde hand paa samme Gymnasio saadanne profectus in Latinis, Græcis et Philosophicis, att hand summa cum laude aff Gymnasio bleff demittered. Och omendskiønt hannem effter sin salige Fader vaar thilfalden en herlig Bibliotecha medica, saa haffde hand dog altid mere Lyst thil Corpus juris end til nogett andet, at hand endoch, mens hand freqventerede Gymnasium, haffde giort temmelig profect in studio juridico. Der da hans k: Farbroder fornam, at hand aldelis inclinerede til samme Facultet, forskichede hand hannem til det wittberømtte Academi Holstad[3]), hvor hand med Professoribus juris idelig omgichis och sig dagligen publice disputando et opponendo paa to Aars Tid excercerede, och lagde hand paa samme Academi saadane profectus in studio juridico, at, omendskiønt hand vaar wng paa Aar och Alder, dog actedis hand inter candidatos juris. Men efterszom hand dagligen hørde meget berømme den fortræfflig jurisconsultum Doctor Carpsovium[4]), Professorem juris thil Wittemberg, begaff hand sig med sin k: Farbroders Samtyche thil Vittemberg, hvor hand bleff paa halffanden Aars Tid, och der hand imidlertid haffde saaledis proficered in studio juridico, at hand suo merito kunde obtinere locum inter juris peritos, disputerede hand pro licentia in facultate juridica wnder den forne jurisconsulto D: Carpsovio. Siden forreiste hand fra Wittemberg thill Leipzig, hvor hand holt collegia juridica paa ett

---

[1]) 1612.

[2]) En yngre Broder til Philip Julius's Fader.

[3]) Helmstädt.

[4]) Benedict Carpzov, født $^{22}/_{10}$ 1565, var Prof. jur. i Wittenberg og senere Kansler og Apellationsraad i Dresden. † i Wittenberg $^{26}/_{11}$ 1624. (Allgemeines Gelehrten-Lexicon von C. G. Jöcher. Tom. I. Pag. 1692.)

Aars Tid. Der nu den s: Mand sig paa tydske Universiteter haffde forsøgt, sette hand sig for at wilde forrejsze til Francherige, Italien och andre Sted[er]. Mens saa kom wformodendis Skriffuelsze til hannem, at komme hiem, fra hans k: Mor-Broder, erlig och welbyrdig Mand Martino van der Meden, Dronning Sophiæ høylofflig Ihukommelsze Raad och siden Cansler hos voris Allernaadigste Herre och Konning da Ers-Biscop thil Bremen.

Och der hand da waar hiemkommen och hans kiere Morbroder befantt hannem capabel at vere at opvarte en Herre och Første wdi sit Cancellj, recommenderede hand hannem den høyborne Herre Greffven af Oldenborg, hvor den s: Mand waar samme Herris Secretarius paa tho Aars Tid, bleff saa aff samme Herre med Naade och Welbewogenhed dimittered, och igen vocered til Secretarium aff den høyærverdige och høyborne Første och Herre Johan Fredrich, Biscop thil Bremen, Vørden og Øtinn, och nogle Aar opvarte samme Herre wdj sit Cancelli baade for Secretario och Registrant.

Der den s: Mand nu nogle Aar haffde forvaltet Secretarii Bestilling hos høybemelte Første och Herre formedelst hans k: Morbroder Recommendation, bleff hand antaget til Kammer Secretarium Anno 1626 aff voris allernaadigste Herre och Konge, da Biscop til Wørde och Coadjutor til Halberstad, och forreiste med sin naadige Herre til Holland, och forbleff hos hannem, indtil hans Herre kom thil Dannemark igen, och der samme Tid woris allernaadigstes Herris høyborne Her Broder Hertug Wldrich vaar reiseferdig at begiffue sig til Pryssen, offuerlod woris allernaadigste Herre och Konge hans k: Her Broder hannem, hos hvilchen sin Herre hand forbleff til Aar 1629.

Der nu den s. Mands thro och flittig Thieniste hos disse høybemelte Herrer bleff voris allernaadigste Herre och Konge, høylofflig Ihukommelsze Christian den fierde, tilkiendegiffuet, antog den s: Herre hannem for reisende Secreterer i det tydske Cancellj[1]); och forbleff saa i samme Opvartning til Aar 1634[2]). Haffde midlertid en naadig Herre och Konning, saa at hans Thieniste vaar den s: Herre meget welbehageligh. Der nu waar allernaadigste Herre

[1]) Med Lønning som Secretair fra $^{26}/_{2}$ 1629. Grundtvig: Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872, Pag. 167.

[2]) Hos Grundtvig: Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 findes, at han forblev der eller modtog Lønning derfra til $^{29}/_{3}$ 1635.

och Konning Aar 1634 antog Regimentet i Ers Biscopsdømme Bremen[1]), da waar naadige Konnings s: Her Fader offverlod och thilforornede den s: Mand at wehre woris allernaadigste Kongis Kammer Secreterer; thj den s: Herre och Konge haffde da paa 5 Aars Tid kient den s: Mands thro, oprichtige, forstandige och flittige Thieniste, saa den s: Herre wiidste, at hans k: Her Søn, nu wor allernaadigste Konge, kunde tryggeligen forlade sig paa hannem, effterfølge hans Raad och Betenchning wdj sin høye och besverlige Regering, och forbleff den s: Mand wdj samme sin Opvartning hos hans naadigste Herre paa tredie Aar. Imidlertid haffde den s: Mand wdj vor naadige Herre och Konning en megit mild och naadig Herre, hvilchen wdj mange Maader da allerede lod see sin store Naade och Bevogenhed til hannem. Anno 1637 den 28 Aprilis[2]) kom Schriffuelse til wor naadigste Herre och Konge fra hans k: Her Fader med egen Haand skreffuen, wdj hvilchen Skriffvelse den s: Herre och Konge begierede sin Thienere den s: Mand igen; thi den s: Herre hannem ey lenger aff sit tydske Cancellj och daglig Opvartning vilde miste.

Da effter Begiering lod vor naadigste Herre och Konge den s: Mand med Naade igen til sin k: Her Fader forreisze och sin forrige Thieniste, som midlertid vaccerede, annamme, der dog vor naadigste Konge vel lenger haffde begierd hans tro och flittig Opvartning. Och som den s: Mand waar kommen wdj sin forrige Thieniste, haffde hand altid en naadig Konge indtil den s: Herris Døds Dag, hvilchet den s: Herre och Konge lod see mod den s: Mand, idet hand begaffuede hannem med atskilligt geislig godtz her i Riget, som war it Provistj i Vensøssel, it Canonickat i Roskild, it Vicariat i Kiid[!]. Der nu den s: Herre och Konge effter Guds faderlig Willie waar wdj det ævige Kongerige henkaldet, opvarte hand tempore interregni de welborne Danmarchis høyviisze Rigens Raad, hvilche iligemaade lod sig altid vel befalde den s: Mands richtig, tro och flittig Thieniste, saa at nu effter hans Død den s: Mands høybedrøffvede Hustru med sine smaa faderløsze Børn haffuer somme aff de gode Herris store Affection spurd, at den s: Mands forrige Thieniste haffuer wered dennem behagelig. Gud aldermegste saadan deris store Welbevogenhed och Omsorg med al timelig och ævig Welsignelsze rigeligen belønne.

---

[1]) I September.

[2]) Fra samme Dato er og saahans Udnævnelse til Kancellist. (Grundtvig: Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872, Pag. 167.)

Der nu woris allernaadigste Herre oc Konge haffde annammett Regimentet her udj Danmarch och Norge, lod hand sig atter och igien welbefalde den s: Mands tro Thieniste, saa hand altid spurde hans Herris Naade og Welbevogenhed; thj nerværende Aar aff kongelig Naade effter den ærværdig, hæderlige och høylærde Mands s: Doctor Jesper Brochman, Biscop wdj Seelands Sticht, dødelig Affgang[1]) bleff den s: Mand benaad med et Canonicat i Skaane. Men at woris allernaadigste Kongis store Naade mod den s: Mand kunde aff alle kiendis, da haffuer vor allernaadigste Herre och Konning effter den s: Mands Død begaffuet hans Sønner med it Vicariat och Canonicat i Skaane. Gud, som er alle Kongers Konge och Herrers Herre, belønne saadan høy konghelig Naade med it langvarende fredsommelig Regimente.

Anno 1633 den 24 Maij effter Guds faderlige Forsiun med sin naadigste Herris och Kongis Samtyche kom hand udj Echteskab med den erlige, dydige och gudfrychtige Pige Hedevig Zoëga[2]), och haffuer de hafft et megit kierligt Echteskab i 19 Aar, 2 Maaneder, 2 Wger och 2 Dage; och i samme deris Echteskab haffuer Gud welsignet dennem med elleue Børn, 6 Sønner och 5 Døttre, aff hvilche 2 Sønner och 2 Døttre ere i Herren hensoffuet, de 4 Sønner och 3 Døttre leffuer endnu med deris høybedrøffuede Moder, Gud dennem naadeligen trøste och wehre deris Fader och Forsvar.

Anlangende den salige Mands Liff och Leffnet da er det alle och en huer welbekient, at hand waar en megit gudfryctig Mand, elskede Gud aff inderste Hierte, brugte tit och offte de høyværdige Sacramenter, gierne hørde Guds hellige och saliggiørende Ord, ja hiemme wdj sit Huusz førde hand saadant it gudeligt och christeligt Leffnet, at hans Børn och Tiunde aldrig saa aff hannem det ringeste, de kunde forargis vdaff. Hand haffuer opdraget sine i Herrens Fryct och Formanelsze, holt dennem altid til Bønnen och Guds Paakaldelsze, saa at hand endocsaa motte haffue den Glæde aff Gud, førend hand wed Døden bleff henkaldet, at hans elste Søn Cosmus Bornemand, som nu er i sit Alders 15 Aar, for 2 Maaneder wngefær er aff de hæderlige och høylærde Mænd Professoribus paa det kongelige Academi annammet iblant de hæderlig Studenter.

---

[1]) Han døde $^{19}/_{4}$ 1652.

[2]) Hun er fød 1606 og døde $^{2}/_{1}$ 1657. Hendes Fader var Johan Adolf Zoëga og hendes Moder Thyra Ellenberger. Angaaende Philip Julius's og Hedvigs 11 Børn se Stamtavlen.

Gud allermegste regiere hannem och hans andre Sydskene fremdelis med sin Hellig Aand fremdelis[!].

Imod de fattige waar den s: Mand megit rund och mild, saa hand aldrig lod gaa nogen trøstisløsz fra sig, at de nu med modige Taare hans dødelige Affgang begræder, och hvis hand i andre Maader aff den Welsignelsze, Gud haffde giffuet hannem, haffuer meddeelt de fattige, er noch bekient. I hans Omgiengelse mod hver Mand waar hand en megit wenlig och liffsalig Mand, saa hand iche i ringiste skulle fortørne nogen, talte altid wel om sin Næste, advarede sin Wehn for Skade, och den Stund hand waar i daglig Opvartning hos hans Herre, aldrig forurettede, aldrig lod aff Skiench och Gaffue intage sit Hierte, Retten dermed at forwilde, at hand endochsaa wdj sit yderste sagde: Jeg tacher min Gud, at jeg aldrig haffuer aff nogen taget en Dlr. med Uret. O salig monne nu den Mand were, som haffuer betient saadan høy Bestilling och kand det szige.

Hvad sig anlanger hans dødelig Affgang, da haffuer den s: Mand paa 3 Aars Tid weret hefftig plagett aff Skiø[r]b[r]u, Steen och Podagra, saa hand motte nogle Tider gaa til Seng derudoffuer; for 6 Wger bleff hand saaledis angreben aff Steen, at hand nogle Dage motte bliffue wed Sengen; men den første och tredve sidst forleden Julij bleff hand saa hart angreben aff Svaghed, at hand motte gaa til Sengs. Och som hand fornam Svagheden at tiltage, sente hand Bud til den hæderlige och høylærde Mand D: Simon Paulli, kong: May: Hoff Medicus, som och strax kom til hannem och forornede alt, hvis gaffnligt och tienligt kunde were til den s: Mands Svaghed. Mens efftersom den allermegste Gud haffde alt sat den s: Mands Tid och Termin att vandre aff denne falske och svigefuld Werden, och hand fornam sidst forleden den 8 Augustj om Natten, der Klochen waar 11, at hans Herre och Gud wilde nu annamme hannem udj de ævige Boliger, begierede hand, der motte komme hastig Bud til hans k: Svoger Mester Hans Zoëga, Professor Logic: et Metaph: udj dette kongelige Academi, som dog for en Time forleden vaar gaaen fra hannem. Der nu forne hans Svoger M: Hans Zoëga kom til hannem, som altid haffde achted och æret den salige Mand som sin k: Fader, hvilchen der næst Gud haffde været Aarsag til hans Lyche och Forfremmelsze, da sagde den salig Mand til hannem: »Hertzlieber Svager, ich see, das Got will mig itzo zu szig vorderen, ach lieber Svager, ich wolte noch das viaticum mit mihr haben, ob suar vor 4 Vuchen ich dem Herren Christi heilig Leib und Blutt in Sacrament habe

genossen.« Hvorpaa [hans] k: Svoger Mester Hans Zoëga svarede: »Ja lieber Svager, ihr thut als ein recte Christ hier ein, das ihr euch mitt dem Herren Christo eurer Erlöszer und Seligmacher woldt wieder vergleichen, damit das die Liebe, so ihr alzeit zu euren Seligmacher Christum getragen habit, noch in euren letzten Seuffzen mocte behalten.« Och lod derfor hans k: Svoger M: Hans Zoëga strax gaa Bud til den s: Mands Skrifftefader, den hæderlig och høylærde Mand Doctor Lindeman, Sogneprest til den tysche Kirche. Och imidlertid førend D: Lindeman kom, haffde den s: Mand en herlig och aandelig Samtale med sin k: Svoger M: Hans Zoëga, hvilchen aff Guds Ord trøstede hannem och med herlige Skrifftens Sprog størchede hans Tro at bliffue bestandig udj den Bekiendelzse, hand haffuer altid giort om sin Frelsere Christo til sit sidste Aandedrecht.

Der nu Doctor Lindeman waar kommen, giorde hand en megit christelig Confession och derpaa bekommen Absolution, bleff hannem meddeelt wor Herris Jesu Christi sande Legom och Blod udj hans k: Hustruis, Børns och fornemme Svogerskabs sampt andre gode Venners Nerværelsze. Och der hand nu waar forligt med sin Frelsere Christo, loed hand til sig kalde sinn kiære høybedrøffuede Hustru, tachede hende for et meget kierlig och wenlig Omgiengelsze udj deris Echteskab, bad den leffuende Gud, hand wilde nu vehre hindis Mand och Forswar och wilde regiere hans naadige Herre och Kongis Hierte, at hand iche wilde forlade hende och hendis fattige smaa Børn, hvilchet Gud haffuer ochsaa naadeligen bønhørt

Dernest welsignede hand iseer alle sine Børn, och der det mi[n]dste Pigebarn aff hannem bleff velsignet, svarede hun: »Faderlille! jeg er ichun 4 Aar gammel, will I nu dø fra mig?« hvilche wmyndige Barns Ord alle med største Graad maatte anhøre. Dernest talte hand til sin k: Hustruis Moder, tachendis hende for moderlig och kierlig Omgiengelsze. Saa tog hand Afscheen med sin k: Svoger M: Hans Zoëga, nest Gud befalendis hannem sin Hustru och Børn, som hand actede at svare hannem for Guds strenge Domstoel, och befol hannem at tale med hans høye och naadige Patron Her Cansler[1]); thj hand wiidste wel, at den gode Herre wilde icke forlade hans fattige Hustru och faderløsze Børn. Derhos tog hand Affscheed aff sin k: Svoger Johan de Clerch, hannem ochsaa befalede sin fattige Hustru och Børn; saa

[1]) Kristen Thomesen Sehested.

endelig tog hans Affskeed aff begge hans Hustruis Søster, tachende dennem for systerlig och kierlig Omgiengelsze. Der nu den s: Mand med alle hafde taged en god och christelig Affskeed, slo hand aldelis sine Tancker fra Werden och alleeniste med sin k: Svoger talede om Guds Rige och den himmelske Glæde, hvilchen hand allerede fant udj sit Hierte. Laa saa hen i største Taalmodighed til om Efftermiddagen, der Klochen waar 3, och saa sacteligen och stille opgaff sin Haand[!], effter att hand haffde leffuet her i Werden 52 Aar 11 Maaneder og 9 Dage, som er den salige Mands gandsche Alder.

Den erlig, dyderig och gudfryctige Qvinde Hedevich Zoëga, den salige Mands høybedrøffuede Effterleffuerske, med hederlig och fornemme Slect och Svogerskab lader de fornemme Gotfolck, som haffuer giort hendis s: Mand den sidste Ære, hannem i denne Werden wederfaris kunde, och ledsaget hans salige Legome til sin Hviilested, paa dett kierligste och wehnligste betache for saadan deris store Wmage och Ærisbewiisning; hun forplichter sig och sine enhuer igen effter sin Stand och Sted at tiene i disse och andre Maader, naar de derom bliffuer tilsagt.

Stamtavle over de første Led af Slægten Bornemann, uddragen af Familiepapirer.

Henrik Bornemann, der nævnes som den første af Navnet 1567, var Raadmand i Stade. * Margrethe Frølich Cosmusdatter. (2 Børn.)

Cosmus Bornemann, f. i Stade 1567, † 1612, Dr. med. 1597 Margrethe v. Meden, f. $^{28}/_{2}$ 1581, † 1612, Datter af Adolf v. Meden († $^{24}/_{2}$ 1603, æt. 62).	* $^{21}/_{6}$ (3 Børn.)	Henrich Bornemann den yngre, Raadmand i Stade.

Adolf Bornemann, f. $^{15}/_{5}$ 1598, † ung.	Philip Julius Bornemann, f. $^{2}/_{9}$ 1599, † $^{9}/_{8}$ 1652. Sekretær i det tyske Kancelli. ~ $^{24}/_{5}$ 1633 Hedvig Zoëga, f. 1606, † $^{2}/_{1}$ 1657, Datter af Johan Adolf Zoëga og Thyra Ellenberger. (11 Børn ifølge Philip Julius Bornemanns egne Optegnelser.)	Mette Bornemann, f. c. 1609, hvis man tør bygge paa et Brev fra 1687 fra en Paarørende af hende, i hvilket staar: »Sie geht nun in 77 Jahre«. Hun skal have været gift. $^{21}/_{8}$ 1680 stod hun Fadder til sin Broders Sønnesøn Philip Julius. $^{8}/_{9}$ 1691 levede hun endnu i Hamborg (Fam. Dok).	

Margarethe, f. $^{17}/_{3}$ 1631, † $^{24}/_{8}$ 1634.	Kristian Frederik, f. $^{17}/_{5}$ 1636, † $^{8}/_{3}$ 1637.	Cosmus, f. $^{28}/_{12}$ 1637, † $^{3}/_{9}$ 1692. Børn.	Thyra, f. $^{17}/_{6}$ 1639.	Margrethe, f. $^{4}/_{10}$ 1640, † $^{11}/_{7}$ 1641.	Anna, f. $^{5}/_{12}$ 1641.

Johan, f. $^{5}/_{5}$ 1643, † $^{8}/_{3}$ 1698. Børn.	Kristian, f $^{2}/_{1}$ 1645, † i Udlandet 1668.	Henrik, f. $^{2}/_{1}$ 1646, † $^{31}/_{12}$ 1710. Børn.	Mathias, f. $^{27}/_{1}$ 1647, † Natten mellem $^{23}/_{8}$ og $^{24}/_{8}$ 1647.	Sofia Magdalena, f. $^{17}/_{7}$ 1648.